

63. Nuclear plant opens in Finland amid chaos in Ukraine. *China Daily*. 2022. URL: <https://www.china-daily.com.cn/a/202203/15/WS62300010a310cdd39bc8ca8d.html>

64. US law professor: NATO expansion root cause of Ukraine crisis. *China Daily*. 2022. URL: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202203/28/WS62414e32a310fd2b29e53b05.html>

УДК 327(477:438)

АНДЖЕЙ ДУДА: ВІД КРИЗОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ДО ДИПЛОМАТІЇ ПРИМУСУ

Н. І. Гринько, І. Г. Паніна

Анотація: Стаття має на меті окреслити поняття «кризова дипломатія» та «дипломатія примусу» на прикладі зовнішньополітичної діяльності Анджей Дуди. Актуальність теми обумовлена кризою лідерства у Європейському Союзі та зростанні впливу Польщі. Авторка сконцентрувала увагу на діяльності Президента щодо російської агресії проти України та використанні ним механізмів кризової та примусової дипломатії.

Ключові слова: Анджей Дуда, Польща, кризова дипломатія, дипломатія примусу, Україна.

Вступ. Конфлікти і кризи є невід’ємною складовою кожної системи міжнародних відносин. Світовий порядок встановлюється і трансформується під впливом масштабних конфліктів і міжнародних криз. Дипломатія стикається з новими викликами і паралельно відбувається процес зміни механізмів врегулювання цих явищ. Важливу роль відіграє вміння головних акторів швидко реагувати, проте повномасштабна агресія Російської Федерації проти України стала справжнім викликом для лідерів більшості країн світу.

У цьому контексті дуже цікавим є кейс кризової дипломатії Анджей Дуди. Польща найбільш рішуче підтримує Україну, активно лобіює інтереси нашої держави та є однією з країн-ініціаторів впровадження санкцій проти Російської Федерації. Такі дії керівництва Польщі на фоні докризового економічного зростання дають підстави говорити про прагнення укріпитися не лише як регіональний лідер серед держав Центрально-Східної Європи, а й у Європейському Союзі. Зовнішній політиці Республіки Польща та її ролі в ЄС присвячено досить багато наукових досліджень, серед яких наукові доробки Ніколаса Козлова [1] та Алекса Щербяка [2]. У контексті україно-польських відносин цікавими є роботи *Наталії Антонюк, Маркіана Мальського та Крістофора Міка*. З іншого боку, кризова дипломатія як напрям польської публічної дипломатії є мало дослідженою. Відповідно, метою нашої статті є розкрити особливості кризової дипломатії Республіки Польща та її перехід у дипломатію примусу на прикладі політики Анджей Дуди щодо повномасштабної агресії Росії проти України.

Основна частина. Події лютого 2022 року змінили світ. Повномасштабна агресія Російської Федерації призвела до масштабної політичної й економічної кризи, розв’язати яку є досить важко. Безперечно, в умовах війни варто говорити про активізацію зусиль світових лідерів, урядів і міжнародних інституцій у руслі кризової дипломатії. Можна погодитися з думкою Е. Евенелла, Д. Данна і С. Сміт, що традиційне розуміння кризи все більше не підходить для пояснення сучасних криз [3; 4], особливо агресії РФ проти України. Варто констатувати певну обмеженість трактування з огляду не лише на трансформацію міжнародних криз під впливом глобалізації та інформаційно-технологічної революції, а й непередбачувану поведінку окремих гравців на міжнародній арені, зокрема Росії.

Джеффри Робертсон, даючи пояснення кризовій дипломатії, описав її як взаємодію між державами (і недержавними акторами) під підвищеною загрозою системних змін або конфлікту [5]. Він підкреслює, що це процес, який передбачає прийняття рішень на високому рівні та жорсткий політичний контроль над військовими заходами, тісну координацію між партнерами та союзниками; з іншого боку, – це чітка сигналізація, щоб уникнути прорахунків і ненавмисної ескалації [5]. Легко сплутати кризову дипломатію з превентивною, яку відповідно до норм міжнародного права можна визначити як дипломатичні дії, що вживаються для запобігання переростання суперечок у конфлікти та обмеження поширення конфліктів, коли вони виникають [6] та примусовою дипломатією – «немілітаризований примус» або «використання погроз негативних дій, щоб змусити цільову державу змінити поведінку» [7]. Спільним із

кризовою дипломатією є те, що всі ці механізми працюють із кризовими явищами і конфліктами, проте різниця полягає в інструментах.

Основними інструментами кризової дипломатії вважають перемовини, медіацію, санкції та ембарго, і застосування сили є остаточною підтримкою інших інструментів, що застосовуються у кризовій дипломатії, водночас застосування сили під час кризи не обов'язково має означати спалах бойових дій, а насамперед для запобігання діям залучених учасників. Наприклад, американська блокада під час Кубинської ракетної кризи виграла час для застосування інших інструментів дипломатії задля вирішення ситуації. Це також демонструє один із фундаментальних принципів кризової дипломатії, особливо важливий при застосуванні сили: необхідно підтримувати гнучкість. Повернемося до попереднього кейсу, якби у випадку з Кубою Кеннеді віддав наказ про авіаудари, як йому радили певні політики, це мало б потенціал для швидкої ескалації кризи до точки, коли повномасштабне протистояння було неминучим. Як тільки криза переходить у військові дії – посередництву та перемовинам стає важче досягнути деескалації [3]. Особливістю кризової дипломатії є можливість врегулювання криз не військовими методами за умови, коли усі сторони готові до діалогу та вирішення конфліктної ситуації [3]. Якщо одна зі сторін вбачає більше зиску для себе у посиленні ескалації, то можлива ефективність такого врегулювання повністю нівелюється.

В умовах збройної агресії або війни на перший план виходить воєнна дипломатія і дипломатія примусу. Головним визначальним фактором, що сформував сферу дипломатії примусу, було бажання допомогти політикам США уникнути війни та звести до мінімуму використання сили. Як окрема галузь дослідження вона сформувалася під час холодної війни. Також серед дослідників є уявлення про те, що цей тип дипломатії є оксюмороном і що використання військової загрози та застосування сили підриває дипломатію і перспективи миру [3]. Хоча практика та дослідження примусової дипломатії доводять, що це сприйняття хибне. Вдале використання може розв'язувати кризи та конфлікти, окрім повномасштабних війн.

Агресія Росії проти України ще в 2014 році запустила механізм кризової та превентивної дипломатії. Європейські лідери, особливо Ангела Меркель та Еммануель Макрон, намагалися виступати посередниками між Україною та Російською Федерацією, проте це не убезпечило континент від нової ескалації. Після відставки Ангели Меркель з посту канцлера ФРН у ЄС розпочалася відчутна криза лідерства, а найбільша з 1945 року війна в Європі загострила та ще більш актуалізувала проблему лідерства в ЄС. З 24 лютого 2022 року держави-члени Євросоюзу виступили єдиним фронтом на підтримку України, але, намагаючись закінчити війну, мають на меті, передусім, унеможливити поширення воєнних дій далі на континент, а також досягти інших стратегічних цілей. Йдеться про пошук шляхів, як нівелювати кризові явища, спричинені війною, зберегти довіру власних виборців і водночас покращити імідж держави на світовій арені.

У нинішній ситуації відсутність інклюзивних, переконливих і сильних лідерів у Німеччині та Франції, двох основних країнах-засновницях ЄС, на думку Талха Кесе, є головним недоліком європейської політики [8]. Олаф Шольц не зумів взяти на себе лідерство в «кризі навколо України». Еммануель Макрон намагався стати головним посередником і «голубом миру», але через невдалі спроби врегулювання ескалації російсько-української війни у лютому 2022 року та неоднозначність його політики зіпсував собі реноме через надто лояльне ставлення до Російської Федерації [9]. 13 травня 2022 року Володимир Зеленський заявив, що Президент Франції пропонував йому поступитися суверенітетом, щоб «не принижувати президента Росії Володимира Путіна» та щоб зберегти можливість дипломатичного вирішення конфлікту в Україні [10].

У цьому контексті варто звернути увагу на Республіку Польща. Позиції Польщі в ЄС неабияк зміцніли. Безсумнівно, вона має одну з найбільш диверсифікованих і стійких економік в Європі та демонструє потужну фінансову інфраструктуру [1]. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), після потужного зростання ВВП у другій половині 2021 року прогнозується, що, враховуючи економічні наслідки війни в Україні, реальний **ВВП** країни зросте на **4,4 % у 2022 році та на 1,8 % у 2023 році** [12]. Польща разом із країнами Балтії роками закликала країни ЄС не заgravати з Росією через можливість спричи-

нення енергетичної кризи, саме тому позиція цих країн отримала більшої ваги зараз [8]. Після зусиль Дуди Варшава стала найважливішим партнером Вашингтона з безпеки в регіоні, оскільки адміністрація Джо Байдена віддала пріоритет питанням оборони та безпеки та рішуче відсунула свої політичні розбіжності з партією «Закон і Справедливість» на другий план [2]. Прикладом цього є березневий візит Президента США до Польщі, під час якого Джо Байден назвав Путіна воєнним злочинцем та подякував полякам за суттєву допомогу Україні та українським біженцям, на що Анджеєм Дудой зауважено, що українці тут не біженці, а сусіди [13].

Російське вторгнення стало тим фоном, на якому у Польщі з'явилася можливість відіграти роль ключового регіонального гравця та потенційно одного з лідерів ЄС. Цьому сприяло географічне розташування країни як найважливішої прифронтової держави разом із тим фактом, що вона є найбільшим членом НАТО в Центрально-Східній Європі. Польща виділяє найбільше бюджетних коштів на оборону в регіоні. Це дає змогу Варшаві відігравати ключову дипломатичну та військову роль у безпекових відносинах Альянсу з Москвою.

Ще до ескалації російсько-українського конфлікту взимку 2022 року Президент Польщі проводив активну кризову дипломатію. До прикладу, проєкт Міжмор'я, що не є новою геополітичною концепцією, адже її витoki сягають ще Першої світової війни, хоча тоді Ю. Пілсудський говорив про створення конфедерації держав, яка б стала своєрідним щитом для Польщі та передусім опікувалася б питаннями безпеки. В інтерпретації цієї ідеї Анджеєм Дудой проєкт передбачає економічний і політичний альянс блоку держав від Балтійського до Чорного й Адріатичного морів. Вперше Президент заявив про цю ініціативу ще під час інавгурації у 2014 році [14].

З початком повномасштабного вторгнення дипломатія Анджея Дуди щодо Росії та взаємодії з союзниками стала набувати рис примусової дипломатії. Ще у квітні 2022 року міністр оборони США Ллойд Остін і глава міністерства національної оборони Польщі Маріуш Блашак домовилися працювати разом, щоб зробити польську армію однією з найкращих у Європі. Хоча Польща почала посилювати обороноздатність країни ще до початку повномасштабного вторгнення, але війна значно прискорила цей процес. Політиками було вирішено, що витрати Польщі на оборону цього року, згідно з прийнятим законом «Про захист вітчизни», мають досягнути не нижче 2,2 % ВВП, а з 2023 року вони зростуть до 3 % ВВП [15]. До прикладу, 5 квітня 2022 року міністр національної оборони Польщі Маріуш Блашак підписав контракт майже на \$5 млрд для придбання 250 танків Abrams, а також логістику та навчальний пакет (включно з тренажерами) [15]. Дещо згодом, після передачі Україні радянських танків Т-72, Польща погодила контракт на придбання ще 116 одиниць цих бойових машин, щоправда старішої версії [15].

Варто зауважити, що польська військова допомога Україні є дійсно дуже суттєвою та великою. Станом на серпень 2022 року вона містила понад 300 бойових броньованих машин (ББМ), зокрема понад 230 танків, близько 110 самохідних знарядь і реактивних систем залпового вогню та безліч інших видів зброї [16]. Польща є важливим транзитним вузлом постачання зброї союзниками в Україну.

Анджеєм Дудой є одним із найбільш послідовно проукраїнських лідерів та розвинув тісні особисті стосунки зі своїм українським колегою Володимиром Зеленським, який зазначив після проведення українсько-польських міжурядових консультацій у червні 2022 року, що рівень польсько-українських відносин досягнув свого історичного максимуму [10]. За словами Володимира Зеленського, Польща прийняла близько 5,5 мільйонів українців, станом на серпень 2022 року, які вимушено покинули батьківщину, рятуючись від війни [11]. Президент окремо відзначив той факт, що на тлі війни Україна та Польща змогли об'єднатися й відсунути на другий план історичні питання, які мали до цього [11].

Окрім того, що Польща допомагає Україні у гуманітарному аспекті та всіляко висловлює підтримку Україні, Анджеєм Дудой лобіює та захищає інтереси України на всіх рівнях. До прикладу, перед тим, як Україна отримала статус кандидата у члени ЄС, Президенти Польщі і Словаччини поїхали у турне півднем Європи з метою переконати країни регіону підтримати швидку інтеграцію України до ЄС [17]. 21 вересня Анджеєм Дудой виступив з промовою перед Генеральною Асамблеєю ООН та присвятив увесь свій виступ війні в Україні та наслідкам

російського вторгнення, і для Польщі та інших країн світу також. Він наголосив на тому, що більшість країн світу виступили проти агресії [18].

19 жовтня 2022 року Анджей Дуда ініціював телефонну розмову зі Президентом Ірану та зазначив, що обговорення стосувалося російської агресії проти України та підтримки Тегераном режиму Путіна. Також він зазначив, що Польща протидіятиме закупівлям зброї Росією, що є досить актуальним питанням з огляду на масове застосування іранських безпілотників [19].

Президент Польщі не боїться критикувати своїх європейських колег та не відступає від своєї позиції щодо України. Останніми роками Угорщина була союзником Польщі в Європі, вони активно підтримували одна одну в часи, коли Брюссель та інші європейські столиці почали звинувачувати їх у відступі від демократії через напади на незалежні ЗМІ і недосконалу судову систему, але все змінилося через позицію Угорщини щодо російського вторгнення в Україну. Після візиту президента США Джозефа Байдена до Польщі Анджей Дуда дав головному незалежному телеканалу інтерв'ю, в якому розкритикував лідера Угорщини за відмову Україні у суттєвій підтримці [20]. Президент засудив телефонні дзвінки Макрона та Шольца Путіну, аргументуючи це тим, що вони лише узаконюють особу, відповідальну за злочини, вчинені російською армією в Україні, а також апелюючи, що з Гітлером після Другої світової війни ніхто не розмовляв з метою зберегти йому обличчя [21].

Висновки. Отже, з огляду на неминучість криз для міжнародного середовища, актуальність кризової дипломатії та дипломатії примусу не викликає сумнівів. Повномасштабна агресія Росії проти України стала справжнім викликом для Європи і спонукає європейських лідерів до рішучості. Саме її демонструє Анджей Дуда, підтримуючи антиросійські санкції та допомогу Україні в боротьбі з агресором і на шляху до європейської інтеграції. Його діяльність з кожним днем зміцнює Польщу як регіонального лідера та посилює позиції держави всередині ЄС.

Abstract. The article aims to outline the concepts of «crisis diplomacy» and «coercive diplomacy» using the example of Andrzej Duda's foreign policy activities. The topicality of the topic is due to the leadership crisis in the European Union and the growing influence of Poland. The author focused on the President's activities regarding Russian aggression against Ukraine and his use of crisis and coercive diplomacy mechanisms.

Keywords: Andrzej Duda, Poland, crisis diplomacy, coercive diplomacy, Ukraine.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kozloff N. Is Poland a rising power and what are the implications? *New Eastern Europe*. 04.07.2022. URL: <https://cutt.ly/kNwBOtA>
2. Szczerbiak A. Intuition or grand plan? Explaining Andrzej Duda's rise to prominence during the war in Ukraine. *LSE*. 17.04.2022. URL: <https://cutt.ly/yNwNpd9>
3. Avenell E., Dunn D. H. Crisis Diplomacy. The SAGE Handbook of Diplomacy / edited by Costas M. Constantinou, Pauline Kerr and Paul Sharp. SAGE Publications. *Political Science*. November 2016, PP. 462–475.
4. Smith S. Crisis diplomacy under discussion. 2012. URL: <https://www.grin.com/document/309808>
5. Robertson J. The limits of crisis diplomacy on the Korean peninsula. *The Strategist. Australian Strategic Policy Institute*. 2018. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/the-limits-of-crisis-diplomacy-on-the-korean-peninsula/>
6. Prevention and Mediation / United Nations; Political and Peacebuilding Affairs. URL: <https://dppa.un.org/en/prevention-and-mediation>
7. Hanson F., Currey E., Beattie T. The Chinese Communist Party's coercive diplomacy / International Cyber Policy Centre. 2020. URL: <https://www.aspi.org.au/report/chinese-communist-partys-coercive-diplomacy>
8. Kose T. Ukraine crisis and the leadership debate in Europe. *Daily Sabah*. 31.03.2022. URL: <https://cutt.ly/RNwC8PT>
9. Adler K. Ukraine war: Where's Europe's leadership in crisis with Russia? *BBC News World*. 23.06.2022. URL: <https://cutt.ly/XNwVJWa>
10. Макрон хотів зберегти обличчя Путіна і пропонував поступитись суверенітетом України – Зеленський. *Радіо Свобода*. 13.04.2022. URL: <https://cutt.ly/TNwBd0J>
11. Україна вдячна Польщі та її народу за потужну підтримку у складний час війни / Президент України: офіційне інтернет-представництво. 2022. URL: <https://cutt.ly/aNwNndH>
12. Poland Economic Snapshot / OESD. 2022. URL: <https://www.oecd.org/economy/poland-economic-snapshot/>
13. Кузенко М. Українські біженці в Польщі, Чехії й Румунії: хто вони, чого чекають і чи повернуться до дому. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/project/2021/workineu/article6.html>

14. Kowalski W. Polska w sojuszach «od morza do morza»? Duda chce wskrzesić idee Piłsudskiego, planuje nowy blok państw. *Na: Temat*. 17.11.2022. URL: <https://cutt.ly/NNw1Nqs>
15. Курс на одну з найсильніших армій Європи: як Польща модернізує свої збройні сили. *Європейська правда*. 11.08.2022. URL: <https://cutt.ly/vNw0fLV>
16. Шевченко О. Арсенал європейської демократії: військова допомога Польщі для України. *Фокус*. 22.08.2022. URL: <https://cutt.ly/4Nw47ed>
17. Турне на підтримку євроінтеграції України: Дуда і Чапутова їдуть до Португалії та Італії. *УкрІнформ*. 23.10.2022. URL: <https://cutt.ly/CNwNUH9>
18. Andrzej Duda: Poland accepted three million Ukrainian refugees / United Nations. *UN News*. 21.09.2022. URL: <https://news.un.org/en/>
19. Дуда обговорив з президентом Ірану роль Тегерана у війні РФ проти України. *Європейська правда*. 19.10.2022. URL: <https://cutt.ly/PNwMnFC>
20. Між Орбаном та Україною: який вибір доводиться робити владі Польщі. *Європейська правда*. 11.10.2022. URL: <https://cutt.ly/eNwMXul>
21. Дуда розкритикував Шольца і Макрона за дзвінки Путіну: «Хіба так говорили з Гітлером?». *УНІАН*. 09.06.2022. URL: <https://cutt.ly/6NehYJW>

УДК 341.24 327.7

УЧАСТЬ ЖІНОК У МИРНИХ ПРОЦЕСАХ

А. В. Грінас, І. В. Богінська

Анотація. Незважаючи на внесок жінок у запобігання та вирішення конфліктів, їх часто виключають із мирних переговорів. Участь жінок у мирних процесах може покращити результати до, під час та після конфлікту. Для цього є три умови: чіткий жіночий порядок денний, доступ до мирного процесу та захист інтересів у рамках цього процесу. У цьому дослідженні розглядаються проблеми жінок і миротворчої діяльності. Було проведено контент-аналіз статей, опублікованих із 2000 по 2014 рік. Для організації дослідження використано три набори резолюцій, які були висунуті протягом історії. Жінки в Гаазьких резолюціях (1915), Пекінській платформі дій (1995), Резолюція ООН 1325 (2000).

Ключові слова: мирні процеси, гендер, переговори, феміністичні дослідження, резолюція 1325, участь жінок.

Мирні процеси продовжують ставати все більш складними через тривалий і мінливий характер збройних конфліктів, зміни складу суб'єктів та довгострокових політичних наслідків. Тому важливо по-новому поглянути на виклики мирних процесів, що зростають, а також розробити ідеї для підвищення ефективності. Перший та найголовніший виклик, стосовно якого багато років розгортаються дуже палкі дискусії, – це присутність жінок у мирних процесах.

Жінки мають фундаментальне право брати участь у прийнятті всіх політичних рішень, включно з мирними процесами на всіх рівнях. Оскільки залучення жінок до мирних процесів додає ширший спектр перспектив і покращує здатність миротворців вирішувати проблеми більшого кола зацікавлених сторін, що, як це було доведено, приводить до більш стійкого миру. Проте жінки часто недостатньо представлені або взагалі виключені з офіційних мирних процесів. Тому медіатори повинні сприяти розумінню конфліктуючими сторонами цінності участі жінок. Жінки значною мірою виключені із формальних процесів, їх часто відсувають на другий план або вони належать до неформальних стратегій на місцевому рівні. Тому жінки вкрай недопредставлені як миротворці, у мирних переговорах та інших аспектах миробудування.

Двадцять два роки тому Рада Безпеки ООН прийняла історичну Резолюцію № 1325 про жінок, мир і безпеку (WPS – Women, Peace and Security), яка передбачає залучення жінок до всіх етапів процесів миробудування, включно з мирними переговорами. Ця резолюція вперше стосується унікального досвіду жінок в умовах конфліктів та криз, разом із підвищеним ризиком гендерного насильства. У Резолюції також підкреслюється важливий внесок жінок у миробудування та запобігання, розв'язання та перетворення конфліктів.

Мирні процеси являють собою виняткову можливість для суспільств, постраждалих від збройних конфліктів покласти край прямому насильству, стають точкою відліку для більш глибоких процесів перетворення. У цьому сенсі мирні процеси можуть бути незрівнянним сценарієм змін структурних причин, що призвели до збройного конфлікту, та розробки політики, спрямованої на вирішення таких проблем, як ізоляція, бідність чи демократизація.